

Anita Baranowska-Koch

„Warto być przyzwoitym!”

Inicjatywa im. Władysława Bartoszewskiego obchodzi drugą rocznicę istnienia

Jan Oliver Koch

Od października 2015 roku polska opozycja i Europa z bezsilnością przypatrują się, jak zmienia się rządzona dotychczas w sposób postępowy Polska, przestając żywić szacunek dla cenionych na arenie międzynarodowej polskich polityków, takich jak Władysław Bartoszewski.

Dobre, sąsiedzkie relacje między Polską a Niemcami stanęły, poczynając od końca 2015 roku, w obliczu poważnych wyzwań. Wydaje się, że próbuje się uczynić wszystko, by pozytywną dotychczas historię wzajemnych stosunków obu krajów napisać na nowo. Władysław Bartoszewski jako minister spraw zagranicznych był prekursorem i ambasadorem Polski europejskiej, kraju z nadzieją na dobre sąsiedztwo.

Od tego czasu zawsze przypominają mi się powtarzane przez Władysława Bartoszewskiego jak zaklęcia słowa, które napisał w roku 2011 na temat polsko-niemieckiego sąsiedztwa w przedmowie do katalogu wystawy „Obok. Polska – Niemcy. 1000 lat historii w sztuce”: „Pamięć o wspólnej tradycji kulturowej, obok pamięci o ofiarach tragicznej historii, nadaje

naszemu dzisiejszemu partnerstwu szczególny sens. Niesie szczególne zobowiązanie do umacniania wspólnoty i dobrego sąsiedztwa w ramach zjednoczonej Europy. Chciałbym przy tym podkreślić wartość zwykłej, codziennej normalności w relacjach Polaków i Niemców. W niej widzę niedoceniany, niepozorny i często przeoczony w nawale wielkich gestów klucz do refleksji o naszej teraźniejszości i przyszłości. Właśnie normalności najbardziej życzę Polakom i Niemcom”.

Jak doszło do tego, że Polacy mieszkający w Niemczech i ich niemieccy przyjaciele po śmierci Władysława Bartoszewskiego w 2015 roku nadal tak bardzo interesują się nim jako człowiekiem i politykiem?

Podczas spotkania w październiku 2016 roku powstał pomysł ufundowania w Berlinie tablicy pamiątkowej dla „budowniczego mostów” Władysława Bartoszewskiego i nazwania imieniem tego wielkiego polskiego polityka mostu, w celu przypomnienia o jego działalności na rzecz mozolnej budowy nowych stosunków polsko-niemieckich po wszyst-

kich straszliwych zbrodniach II wojny światowej. Następnie nawiązano liczne kontakty z przedstawicielami odpowiednich władz Berlina, z jego przyjaciółmi i znajomymi, ale także z mieszkańcami stolicy Niemiec, którzy od lat prywatnie angażowali się na rzecz relacji polsko-niemieckich.

Dobra okazja do przypomnienia o Władysławie Bartoszewskim nadarzyła się podczas 95. rocznicy jego urodzin, 20 lutego 2017 roku w Berlinie. Akademia Fundacji Konrada Adenauera zaprosiła w tym dniu na prezentację książki „Für Freiheit kämpfen – selbstbestimmt leben. Erinnerungen an Władysław Bartoszewski” („Walczyć o wolność – żyć niezależnie. Wspomnienia o Władysławie Bartoszewskim”). Do rozmowy zaproszono ówczesnego przewodniczącego Fundacji Konrada Adenauera Hansa-Gerta Pötteringa, byłego ministra spraw zagranicznych Austrii i późniejszego kanclerza federalnego Wolfganga Schäussla oraz Marcina Barcza, osobistego referenta Władysława Bartoszewskiego. Krótco potem Marcin Barcz zaprosił mnie na pierwsze spotkanie w Warszawie i wspólnie wędrowaliśmy śladami Bartoszewskiego po stolicy Polski.

10 lipca 2017 roku z inicjatywy Ulrike Kind, pracowniczki Kancelarii Senatu Berlina i byłej osobistej referentki Bartoszewskiego, zorganizowano pierwsze spotkanie informacyjne w berlińskim Czerwonym Ratuszu. Spotkali się tam między innymi wieloletni przyjaciele i współtowarzysze drogi Bartoszewskiego.

Zebrani podjęli tego wieczoru decyzję o stworzeniu „Inicjatywy Berlińczycy dla Bartoszewskiego”, zdając sobie sprawę z tego, że będzie to projekt trwający kilka lat.

Pod koniec 2017 roku Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej zaproponowała Towarzystwu Niemiecko-Polskiemu w Berlinie współpracę przy przygotowaniu wystawy o życiu i dziele Władysława Bartoszewskiego, by pokazać ją w Berlinie i innych miastach Niemiec. Towarzystwo Niemiecko-Polskie w Berlinie spontanicznie podjęło się zorganizowania projektu wystawy objazdowej. W związku z tym jako współzałożycielkę „Inicjatywy im. Bartoszewskiego” poproszono mnie

Eröffnung der Bartoszewski Ausstellung im Roten Rathaus in Berlin / otwarcie wystawy Bartoszewskiego w Czerwonym Ratuszu w Berlinie, 2018

o przejęcie koordynacji i organizacji projektu.

Nagle wszystko poszło galopem. Na początku 2018 roku ruszyła strona internetowa, zaraz potem miała miejsce zapowiedź wystawy w mediach społecznościowych. Do inicjatywy dołączyły kolejne osoby, m.in. Wolfgang Templin, autor i były opozycjonista z NRD, oraz Wolfgang Peiler, znający Bartoszewskiego jako polityka z wielu spotkań jako szef tłumaczy języka polskiego w niemieckim MSZ. A przede wszystkim członkiem berlińskiej Inicjatywy został Marcin Barcz, który odegrał znaczącą rolę przy opracowywaniu koncepcji wystawy. Z biegiem czasu jego wiedza na temat poszczególnych etapów życia Władysława Bartoszewskiego, jego archiwum i słynny zbiór cytatów okazały się dla naszej pracy nieocenione.

W marcu 2018 roku złożyliśmy pierwszy wniosek o dotację do Pełnomocnik Rządu Federalnego ds. Kultury i Mediów, by otrzymać wsparcie finansowe dla prezentacji wystawy objazdowej w różnych miejscach w Niemczech.

W dniu 12 lipca 2018 roku odbyło się uroczyste otwarcie wystawy, na które do Sali Bankietowej Czerwonego Ratusza w Berlinie przybyło około 330 zaproszonych gości. Do 1 września zainteresowani Berlińczycy mieli możliwość obejrzenia wystawy o Władysławie Bartoszewskim i poszczególnych przystankach jego życia, rozpiętego pomiędzy Polską a Niemcami, jak również pomiędzy Żydami a chrześcijanami, prezentowanej przez Inicjatywę im. Władysława Bartoszewskiego i Towarzystwo Polsko-Niemieckie w Berlinie.

Wystawa odbiła się szerokim echem, mimo iż tekst wystawy przygotowany był w języku polskim i uzupełniony o tablice przetłumaczone na język niemiecki. Na spotkania związane z wystawą, w których udział brali referenci oraz goście z Polski i Niemiec, przyszło ponad 600 osób. Ciągłe na nowo wskazywano na polityczne i społeczne zaangażowanie Bartoszewskiego i jego pozytywne oddziaływanie na stosunki polsko-niemieckie. Wystawa w Berlinie była idealnym miejscem do dyskusji o tym, co wspólnie osiągnięto, szczególnie przy okazji aktualnych

wydarzeń politycznych, oraz o kruchości demokracji w naszych systemach prawnych i o pokojowym współistnieniu, tak jak rozumiał to Władysław Bartoszewski.

„Czego możemy się nauczyć, co należy zachować?” to jeden z powracających stale tematów dyskusji politycznych oraz rozmów ze świadkami historii i politycznymi towarzyszami drogi „budowniczego mostów” Władysława Bartoszewskiego, występującymi podczas spotkań w ramach wystawy. W dyskusjach na spotkaniach towarzyszących brały udział znane osobistości z Polski i Niemiec, wśród nich była przewodnicząca Bundestagu profesor Rita Süßmuth, profesor Krzysztof Miszczak – polski dyplomata i naukowiec, prezydent Sopotu Jacek Karnowski, była konsul generalna RP Elżbieta Sobótko oraz profesor Joachim Rogall, przewodniczący dyrekcji Fundacji Roberta Boscha, a ponadto syn Władysława Bartoszewskiego, dr Władysław Teofil Bartoszewski.

Z Berlina wystawa pojechała do Starego Ratusza w Magdeburgu, następnym miejscem prezentacji była krypta miejsca pamięci w kościele św. Mikołaja w Ham-

burgu. Tam mieliśmy to szczęście, że nasza wystawa pokazywana była w ruinie kościoła równolegle do wystawy „Gomora – zniszczenie Hamburga”. W weekend Dnia Żałoby Narodowej – 17 i 18 listopada 2018 roku – do kościoła św. Mikołaja przyszło ponad 6 tysięcy osób, tak że przeważająca część zwiedzających obejrzała również i naszą wystawę. Także i tutaj przypomnieli mi się słowa Bartoszewskiego z roku 1943, kiedy po wiadomości o zbombardowaniu Hamburga nie nawoływał do zemsty, lecz zacytował wiersz „Modlitwa” Leonii Jabłonkówny, wyrażając tym swój szacunek dla ofiar.

Za grób, co w słabnącym jak ulga
Pokusą w męczeńskich dniach świeci –
- Zbaw, Panie, kobiety i dzieci
Z płonących pożarów Hamburga.

W godzinach tryumfu nad klęską,
Gdy w gniewie się Twoim objawisz,
Daj siłę, daj radość zwycięską,
A wyrwij nam z duszy nienawiść.

[Warszawa 1943; „Modlitwa”,
Leonia Jabłonkówna (1905–1987)]

W roku 2019 wystawa zaprowadziła nas do Saksonii. Już na początku stycznia gościliśmy w Haus der Kirche w Dreźnie, a w marcu w Bibliotece Miejskiej w europejskim mieście Görlitz/Zgorzelcu. Stamtąd wystawa wyruszyła w wielką podróż do Nadrenii Północnej-Westfalii, gdzie można ją było oglądać w centrali Fundacji Konrada Adenauera w St. Augustin, następnie w parlamencie Nadrenii Północnej-Westfalii w Düsseldorfie, a na koniec, do połowy sierpnia, w Galerii KiR/ Kulturrestaurant Gdańska w Oberhausen.

W październiku bieżącego roku (25.–27.10.2019) uczestnicy federalnego zjazdu Towarzystw Niemiecko-Polskich będą mieli okazję obejrzeć wystawę podczas dorocznego kongresu w Homburgu (Kraj Saary), po czym w połowie listopada 2019 roku zostanie ona jeszcze pokazana w Niemieckim Instytucie Spraw Polskich (DPI) w Darmstadtzie.

Bardzo nas cieszy, że podczas tournée po Nadrenii Północnej-Westfalii udało nam się wzbudzić zainteresowanie wystawą u przedstawicieli innych organizacji. Mamy już konkretne zapytania o zaprezentowanie wystawy w latach 2019/2020 również w innych miastach oraz propozycje udzielenia pomocy przy organizacji imprez towarzyszących, w celu zapoznania ludzi z ideą pojednania i przebaczenia, tolerancji i pokojowego współżycia w sensie dewizy Bartoszewskiego „warto być przyzwoitym”. Będziemy przy tym mówić o jego zainteresowaniu kulturą, literaturą i o tym, że najważniejszy był dla niego zawsze człowiek.

Wystawa zostanie niebawem rozszerzona o nowy aspekt: dialog kulturowy, na podstawie przyjaznych stosunków i korespondencji pomiędzy Władysławem Bartoszewskim a profesorem Karlem Dedicusem, znanym tłumaczem literatury polskiej. W dniu 28 sierpnia 2019 roku we Frankfurcie nad Odrą odbyło się w związku z tym spotkanie robocze. Dojdą uzupełniające części wystawy, które w przyszłym roku zaprezentujemy w dalszych zaplanowanych miejscowościach i miastach w Niemczech. Uniwersytety w Halle, Frankfurcie nad Odrą i Greifswaldzie wyraziły już zainteresowanie współpracą z Towarzystwem Niemiecko-Polskim w Berlinie i cieszą się, że młode pokolenie pozna wartości reprezentowane przez Bartoszewskiego, mając nadzieję, że będzie realizowało je także w praktyce.

Jeszcze kilka słów i wrażeń osobistych: jako koordynatorka projektu brałam też udział w spotkaniach poświęconych wielkiemu historykowi Bartoszewskiemu w Polsce. Ogromne wrażenie zrobił na

Spendenaufwurf für das Władysław Bartoszewski-Denkmal

Die Gesellschaft „Warto Być Przyzwoitym“ (Es lohnt sich, anständig zu sein) initiiert eine Spendensammlung für die Errichtung des polenweit ersten Denkmals für den großen Polen und Patrioten Władysław Bartoszewski. Wir bitten um finanzielle Zuwendungen. Das Denkmal wird seinen Platz in Sopot (Zoppot) finden, eine Stadt, die Professor Bartoszewski besonders nahestand und in der er viele Jahre lang seinen Urlaub verbrachte, um Erholung von seiner unablässigen Tätigkeit zu finden. Professor Bartoszewski wurde auch Träger der Ehrenbürgerwürde von Sopot. Mitglieder unseres Ehrenkomitees sind die vormaligen Präsidenten

Lech Wałęsa, Aleksander Kwaśniewski und Bronisław Komorowski, die früheren Sejmarschälle Bogdan Borusewicz und Radosław Sikorski sowie viele weitere Persönlichkeiten des öffentlichen Lebens. Wir appellieren an Ihre Großzügigkeit, denn Sie tragen mit ihrer Spende zur Realisierung des Denkmals bei.

Unsere Bankverbindung:

Stowarzyszenie Warto Być Przyzwoitym, ul. Żuławska 76/5, PL-80-059 Gdańsk
Kontonummer: ING Bank PL42 1050 1764 1000 0090 3159 3057,
BIC/Swift INGBPLPWXXX, Stichwort „na pomnik“

Zbiórka na pomnik Władysława Bartoszewskiego

Stowarzyszenie „Warto Być Przyzwoitym” ogłosiło zbiórkę funduszy na budowę pierwszego w Polsce pomnika wielkiego Polaka i Patrioty – Władysława Bartoszewskiego. Prosimy o wsparcie finansowe. Pomnik zostanie wzniesiony w Sopocie, ulubionym mieście profesora, w którym przez wiele lat spędzał wakacje, odpoczywając po trudach swojej nieustannej działalności. W mieście, które nadało mu tytuł Honorowego Obywatela. W naszym Komitecie Honorowym znalazły się takie osobistości, jak prezydenci Lech Wałęsa, Aleksander Kwaśniewski i Bronisław Komorowski, marszałkowie Bogdan Borusewicz i Radosław Sikorski oraz wiele innych prominentnych osób. Liczymy na Państwa hojność, bo to Wy, wpłacający datki, przyczynicie się do powstania tego pomnika.

Nasze konto:

Stowarzyszenie Warto Być Przyzwoitym 80-059 Gdańsk, ul. Żuławska 76/5
Nr konta : ING Bank 42 1050 1764 1000 0090 3159 3057 z dopiskiem „na pomnik”.

mnie konkurs na napisanie listu na temat „Warto być przyzwoitym – co dla Ciebie znaczy dewiza Profesora?”, zorganizowany przez ambasadę niemiecką w Warszawie, w którym udział wzięło ponad tysiąc młodych Polaków. List zwycięzcy konkursu chętnie cytuję przy każdym finiszu wystawy.

Otrzymuję wiele bezpośrednich informacji zwrotnych od zwiedzających wystawę. Niektórzy zwiedzają ją wzruszeni, ze łzami w oczach. Inni piszą wspaniałe teksty w księdze gości, również bardzo osobiste listy. Rozmowy ze zwiedzającymi o wartościach, które przekazujemy dalej młodemu pokoleniu, pokazują, jak ważne jest to zadanie, i że być może uda się budowanie mostów między Polską a Niemcami, tak jak czynił to przez całe swoje życie nasz patron i wzór do naśladowania, Władysław Bartoszewski.

Zorganizowanie prezentacji wystawy w ośmiu miejscach w Niemczech w przeciągu 12 miesięcy nie byłoby możliwe bez pomocy bardzo zmotywowanych, zaangażowanych ludzi, przekonanych do przesłania Władysława Bartoszewskiego i przekazujących je dalej. Liczni zwiedzający oraz organizacje na miejscu – w wielu przypadkach członkowie lokalnych Towarzystw Niemiecko-Polskich, ale również poszczególne osoby i grupy – pomagały nam w znalezieniu odpowiednich pomieszczeń, organizowaniu spotkań towarzyszących i odpowiedniej promocji wystawy. Wszyscy oni mogą świadomie zaliczać się do sympatyków i pomocników Inicjatywy im. Bartoszewskiego. Wykorzystują nasze doświadczenia, dodając swoją energię i kreatywne pomysły, powodując, że Inicjatywa im. Bartoszewskiego dociera przez wystawę do tak szerokiego kręgu. Za to chciałabym w tym miejscu wszystkim im podziękować.

To wszystko stanowi dla mnie impuls do dalszego działania i kontynuowania zadania koordynatorki projektu Inicjatywy im. Bartoszewskiego Niemiecko-Polskiego Towarzystwa w Berlinie.

Z niemieckiego przełożyła Agnieszka Grzybkowska

Anita Baranowska-Koch

koordynatorka projektu wystawy Bartoszewskiego w Towarzystwie Niemiecko-Polskim w Berlinie (DPGB).

„Der Brückenbauer“, ein Film von Zofia Kunert

(mit deutschen Untertiteln, Filmlänge: ca. 30 Min.)

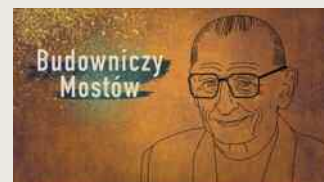
Der Film „Der Brückenbauer“ von Zofia Kunert, Regie und Drehbuch, der von Władysław Bartoszewski erzählt, dem ehemaligen Auschwitz-Häftling, polnischen Schriftsteller, Historiker und Diplomaten, ausgezeichnet u. a. mit dem Friedenspreis des Deutschen Buchhandels, der mit seinem Lebenswerk zur Aussöhnung zwischen Deutschland und Polen in der Nachkriegszeit beigetragen hat. Zofia Kunert, Historikerin, Übersetzerin und Autorin zahlreicher Dokumentarfilme, machte sich zur Aufgabe, die Geschichte Bartoszewskis im Kontext der deutsch-polnischen Geschichte unter die Lupe zu nehmen. Zu seinem Lebenswerk äußern sich im Film Personen, mit denen er jahrelang zusammenarbeitete, darunter Rita Süßmuth, deutsche Bundestagspräsidentin in den Jahren 1988–1998, Erzbischof Alfons Nossol, der ehem. bayerische Kultusminister Hans Maier, die ehem. Generalkonsulin der Republik Polen in Köln und München, Elżbieta Sobótka, sowie Bernhard Vogel von der Konrad-Adenauer-Stiftung. Über Bartoszewski und sein Leben sprechen außerdem auch junge Menschen und Studenten, für die er bereits zur Geschichte gehört. Ihre Aussagen sind mit Archivaufnahmen von Bartoszewskis öffentlichen Reden sowie mit Fotografien, Dokumenten und Auszeichnungen verflochten, die aus Bartoszewskis privater Sammlung stammen und sich heute in der Ossoliński-Nationalbibliothek in Breslau befinden.

Kontakt zum Produzenten wandawolska@poczta.onet.pl

„Budowniczy mostów“, film w reżyserii Zofii Kunert

(z niemieckimi napisami, długość filmu ok. 30 minut)

Film „Budowniczy mostów” w reżyserii i według scenariusza Zofii Kunert to opowieść o Władysławie Bartoszewskim – byłym więźniu Auschwitz, polskim pisarzu, historyku i dyplomacie, laureacie m.in. Nagrody Pokojowej Księgarzy Niemieckich, który swoją działalnością na polu powojennych stosunków polsko-niemieckich doprowadził do poprawy relacji między obu narodami. Zofia Kunert, historyczka, tłumaczka i autorka wielu filmów dokumentalnych, postanowiła przyjrzeć się historii Bartoszewskiego w kontekście historii Polski i Niemiec. O jego działalności wypowiadają się w filmie osoby, z którymi współpracował przez wiele lat, m.in. przewodnicząca parlamentu niemieckiego w latach 1988–1998 Rita Süßmuth, arcybiskup opolski Alfons Nossol, były minister kultury Bawarii Hans Maier, były konsul generalna RP w Kolonii i Monachium Elżbieta Sobótka oraz Bernhard Vogel z Fundacji Konrada Adenauera. Oprócz nich o percepcji osoby i działalności Bartoszewskiego mówią młodzi ludzie i studenci, dla których jest on już postacią historyczną. Ich wypowiedzi przeplatane są fragmentami archiwalnych wystąpień Władysława Bartoszewskiego oraz fotografiami, dokumentami i nagrodami pochodzącymi z kolekcji bohatera filmu, przekazanej do zbiorów Biblioteki Narodowej im. Ossolińskich we Wrocławiu.

Kontakt do producenta: wandawolska@poczta.onet.pl